

Nové Město pod Smrkem

Kraj: Liberecký

Správní obvod: Frýdlant

Nadmořská výška: 465 m n. m.

Počet obyvatel: 3 649

Adresa URL: www.nmps.cz

Okres: Liberec

GPS souřadnice: 50.924911N, 15.229429E

První pís. zmínka: 1584 (438 let)

PSČ: 463 65

Historie obce Nové Město pod Smrkem

Město bylo založeno v roce 1584 Melchiorem z Redernu (vrchnostenské město) a nazváno Nové České Město (Böhmisch Neustatt). V okolí byly objeveny rudné žíly železa a především cínu. Dolování cínu, tehdy velice důležitého a žádaného kovu, bylo podnětem k založení města. Město bylo vystavěno podle stavebního plánu téměř všech měst, založených vrchností. Má šachovnicový půdorys, v jehož středu je čtvercové náměstí. Obklopeno je dalšími stavebními čtverci. Půdorysem svého středu (staré zástavby) připomíná saská horní města. Městský znak a privilegia město dostalo až 8 let po svém založení. Mimo horního práva patřilo k právům města právo trhů (právo pořádat 1x týdně svobodný trh, později i jeden roční trh), právo výčepu piva (točilo se vrchnostenské, frýdlantské pivo), právo koupací (povolena veřejná zdravotní péče), právo šesti řeznictví (počet řezníků ale nebyval vždy naplněný, v roce 1651 jsou uváděni jen 4 řezníci). K dalším právům patřila soudní pravomoc a od roku 1592 právo hrdelní, které bylo definitivně městu zrušeno až v roce 1765.

Těžba rud byla impulsem k založení města. V okolí se těžilo i zlato u pramene Goldbronnen, v letech 1330 - 1350. Objeveno bylo i stříbro na Ludvíkovských pozemcích v údolí nazývaném Stříbrný důl (Silbergründl). Základem však byl cín a cínová ruda kasiterit. Prvotně se získával vypíráním z náplavů říčky Lomnice (Lomnitz), později i hlubinnou těžbou, štolami raženými do boků Rapické hory a vrchu Měděnce. Vrcholu zdejší dolování dosáhlo v období let 1580 - 1615. Uvádí se až 60 štol. Tricetiletou válkou hornická sláva upadá. Roku 1653 se uvádí 40 pracujících dolů. Koncem 17. stol. byla již těžba ztrátovou. Podle Reussovy zprávy (1797), nezasluhuje důlní činnost „větší pozornosti“ a dolování se udržovalo už jen kvůli privilegiím horního města. V průběhu 2. světové války o cín a jeho těžbu projeví zájem Němci. Ale jejich průzkum z roku 1941 potvrdil nízkou a poměrně nákladnou těžbu. Poslední pokusy z let 1955 - 1961 (např. nová štola František) potvrdily netěžitelnost ložiska z důvodů rozptýleného zrudnění a nízkého obsahu cínu. Množství cínu v rudě jsou pouze desetiny procent.

Textil a jeho výroba nerozlučně k městu patřila. V prvních letech po založení města se zde usadili tkalci Inu. Len byl převážně z místní produkce, část se nakupovala v Lužici. Plátenický cech byl jedním z nejpočetnějších. V roce 1698 bylo ve městě 50 pláteníků. Zánik plátenictví způsobila vlna a hlavně dovážená bavlna. Kolem roku 1840 vzniká ve městě textilní průmysl. Je spojován s osobou Ignaze Klingera. Po něm továrnu vlastnili a řídili jeho synové Oskar a Edmund a po Edmundově smrti r. 1883 do vedení podniku vstoupil i poslední ze synů Ignaze Klingera, Ottomar. V době velké hospodářské krize byla firma Klinger přeměněna na akciovou společnost Lanex. V průběhu 2. světové války byla textilní výroba omezována a podílela se stále více na válečné výrobě pro německou firmu Junkers. Pracovali zde také např. belgičtí dělníci. Po válce byla továrna znárodněna a výroba začala již v červnu r. 1945 s velkou

účástí původních německých občanů a zaměstnanců textilky. Továrna se modernizovala a od roku 1952 byla jako závod 02 začleněna do národního podniku Textilana Liberec. Bohužel 90. léta 20. století přinesla celé akciové společnosti Textilana díky ztrátě východních trhů značné existenční problémy. Postupně byly zavírány závody v Ústí nad Labem, Aši a nakonec i v Liberci. V Novém Městě pod Smrkem nakonec zůstal poslední výrobní závod, schopný vyrábět celý sortiment světoznámé značky Textilana. Útlum výroby však i nadále pokračoval a v polovině srpna 2004 byla textilní výroba definitivně zastavena. Z celého výrobního programu Textilany se v regionu udržela pouze tradiční výroba ručně tištěných vlněných šátek, která několik let pokračovala ve Frýdlantu v akciové společnosti Slezan. Výrobní areál je významnou ukázkou průmyslové architektury 19. století.

Rozvoj výroby porcelánu byl zaznamenán ve druhé polovině 19. století, kdy byla druhým nejvýznamnějším průmyslovým odvětvím ve městě. Porcelánky, které vyráběly např. elektromateriál, lékárenský porcelán, dýmkové hlavičky i běžný kuchyňský porcelán vlastnili Josef Mazel a v Hajništi (budova u benzinové pumpy) Karel Persche. Obě porcelánky zanikly v době hospodářské krize v roce 1935. Kromě těchto velkých a slavných cechů, později podniků zde existovalo i pasiřství a malba porcelánu. Pasiři navázali na cínaře a specializovali se na výrobu dýmkového kování, tabatěrky a jiné drobné zboží.

Malíři porcelánu malovali dýmkové hlavičky i nádobí. V roce 1870 se objevují první obtisky na porcelán, které brzy vytlačily malíře. Ještě v roce 1910 bylo ale ve městě 6 pasiřů a 5 malířů porcelánu.

Nejstarším novoměstským cechem byl cech horníků - připomínán již roku 1592. Poslední schůze cechu se uskutečnila v roce 1844. K dalším starým a tradičním cechům patřil cech pekařský (rodiny Königů a Streitů). Z dalších můžeme jmenovat cech řeznický, zámečnický, kovářský a výrobců pil, truhlářský, kolářský, koželužský, krejčovský, obuvnický, pilníkářský a další. Hasičský sbor byl založen roku 1873. Od počátku měl novoměstský sbor 324 členů. Bratrstvo střelců (ostrostřelci) bylo založeno již v roce 1592. V době protireformace roku 1652 bylo rozpuštěno. Obnoveno bylo v roce 1660 a ukončeno po 2. světové válce. Okrasný a zkrášlovací spolek byl založen roku 1890. Spolek činnost zahájil postavením vyhlídkové (dřevěné) věže na Smrku v roce 1892. Dále spolek vysázel stromy na náměstí, postavil Schillerův pomník, pomník císaře Josefa II a podílel se i na pomníku císaře Františka Josefa. Tělovýchovný spolek (Turnverein) byl založen r. 1862, měl 210 členů. Společně s levicovým dělnickým spolkem (Vorwärts), založeným r. 1898, vybudoval v roce 1937 fotbalové hřiště. Z kulturních spolků zde působil mužský pěvecký sbor Frohsinn a amatérští divadelníci, kteří po 2. světové válce měli dokonce dva soubory, jediné na bývalém okrese Frýdlant.

